

Куліченко Світлана Юрївна
Житомирський державний
технологічний університет
Науковий керівник:
ст. викл. Ткачук В.О.

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ, МОЖЛИВОСТІ ЗРОСТАННЯ

Розглянуто особливості продуктивності праці на національному рівні. Визначено проблеми та напрями зростання продуктивності праці в Україні

Важливою якісною характеристикою соціально-економічного розвитку країни є продуктивність праці, так як вона визначає ефективність та раціональність праце використання, оплату праці, рівень добробуту та бідності населення, працевлаштування чи безробіття тощо.

Сучасні процеси глобалізації неоднозначно впливають на динаміку продуктивності праці. З одного боку, глобалізація зумовлює поширення сучасних техніки, технологій та методів організації праці та виробництва, появу нових можливостей продуктивної зайнятості, активізацію інвестицій в людський капітал, з іншого – глобалізація привносить значну диференціацію в розвитку окремих регіонів, експлуатацію дешевої робочої сили та структурне безробіття. Все це призводить до виникнення диспропорційності в розвитку між країнами та регіонами за окремими показниками та складовими їх економічної системи.

Динаміка зміни рівня продуктивності праці в Україні за 2005–2014 роки представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Продуктивність праці в Україні у 2005–2014 роках

Роки	ВВП, млн. грн.	Економічно активне населення, тис. осіб	Доходи населення, млн. грн.	ПП, тис. грн. / особу	Темпи зростання ПП, %
1	2	3	4	5	6
2005	441452	22202,40	381404	21,75	4,6
2006	544153	22280,80	472061	26,31	4,6
2007	720731	22245,40	623289	34,77	8,5
2008	948056	22322,30	845641	45,35	10,6

1	2	3	4	5	6
2009	913345	22397,40	894286	43,55	-1,8
2010	1082569	22150,30	1101175	53,62	10,1
2011	1302079	22051,60	1266753	64,25	10,6
2012	1408889	22056,90	1407197	69,32	5,1
2013	1449406	20478,20	1529406	71,04	1,7
2014	1566728	21284,50	1590582	75,31	1,2

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України.

Якщо порівняти темпи зростання продуктивності праці, то вона довгий час в Україні зростала досить повільно, однак криза дещо змінила цю закономірність. Так в 2011–2014 роках продуктивність праці знизилась за темпами (10,6% за 2011 р. та 1,2% за 2014 р.), однак непропорційно за видами економічної діяльності. Зокрема в 2014 р. приріст продуктивності праці знизився в усіх сферах економіки за виключенням промисловості, будівництва, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, фінансової діяльності.

За даними міжнародної організації The Conference Board щодо продуктивності праці та її темпів зростання в різних країнах світу за станом на 2013–2014 рр., Україна займала одне з передостанніх місць серед 93 можливих. За оцінками Conference Board, продуктивність праці в Україні складала лише 17,2% від американського рівня, тоді як, наприклад, у Польщі – 48,2%, Литві – 44,4%, Російській Федерації – 36,4%, Республіці Білорусь – 33,3%, Казахстані – 26,2% [2, с. 70].

Темпи зростання продуктивності праці в Україні порівняно з іншими країнами світу також є низькими.

Загалом низька продуктивність праці є ключовою проблемою українського ринку праці. Цілком зрозуміло, що на цьому не акцентують увагу наймані працівники, які брали участь у консультаціях. Але ця проблема залишилась поза увагою також і експертів, і, що зовсім дивно, роботодавців. На сьогодні Україна за продуктивністю праці відстає від сусідніх країн на 28,8–70,6% (максимальне відставання від Чехії, мінімальне – від Казахстану). Відставання обумовлене переважно використанням застарілих технологій, але впливає і складність процесу звільнення найманих працівників. У багатьох випадках – головним чином, це стосується приватизованих в минулому державних підприємств – роботодавці все ще утримують зайву робочу силу. Значно більшу увагу в українському соціумі – і це підтвердили результати консультацій – приділяють низькій оплаті праці. І дійсно, заробітки українців значно поступаються сусіднім країнам: максимальний розрив – 1068 дол. на місяць, або 75,7% – із Чеською Республікою, мінімальний – 59 дол., або 14,6% – із Болгарією.

Неможливість знайти роботу відповідно до вимог є основним чинником як внутрішніх, так і зовнішніх міграцій. Звісно, частіше міграційні уподобання демонструє молодь. Зокрема, 63,9% молоді віком 18–24 роки згодна переїхати до іншого міста в Україні, а 62,5% – до іншої країни. Цей чинник обумовлює також неможливість самореалізації молоді.

Україна значно програє як економічно розвиненим країнам, так і країнам пострадянського простору за темпами продуктивності праці. Зокрема, Я. Рутковський, аргументуючи цю тезу, наводить як найбільш вагомі причини утримання низького рівня продуктивності праці такі: збереження надлишкової чисельності працівників на підприємствах державної форми власності, переважна більшість яких функціонує недостатньо ефективно; значний рівень тінізації економіки; превалювання зайнятості за тими видами економічної діяльності (сільське господарство, транспорт, будівництво), які традиційно характеризуються невисокою продуктивністю праці; відсутність реальної реструктуризації економіки [3, с. 177].

Наявність „тіньової” економіки істотно ускладнює міжнародне порівняння позицій країн пострадянського простору (за винятком країн Балтії) за рівнем продуктивності праці (ВВП (за ПКС) у розрахунку на відпрацьований робочий час). Це обумовлено, насамперед, значним рівнем тінізації цих економік, що, відповідно, впливає на динаміку зростання ВВП, з одного боку, та збереженням достатньо високого рівня зайнятості населення, відсутністю ефективного процесу реструктуризації зайнятості, з іншого.

Таким чином, відсутність стимулів до впровадження енергозберігаючих технологій в Україні, слабка інноваційна активність підприємств та обмеженість фінансових ресурсів обумовлюють незацікавленість вітчизняних роботодавців у збільшенні витрат на робочу силу. Загалом, динаміка змін продуктивності праці свідчить, що в Україні є величезні резерви для її підвищення, передусім, збільшення частки доданої вартості у випуску шляхом зміни структури операційних витрат: зростання вартості праці та скорочення інших видів витрат (особливо товарно-матеріальних).

Для суттєвого покращення показника продуктивності праці, скорочення диспропорцій країни за даним напрямком необхідними є наступні заходи:

- прийняття Закону України „Про довгострокове прогнозування, стратегічне планування і національне програмування соціально-економічного розвитку”;
- відновлення обліку продуктивності праці на макро-, мезоекономічному та регіональному рівнях для оперативного реагування на її зміни, створення системи індикативного планування з включенням даного показника;
- інтеграція науки і виробництва, відповідність експериментально-виробничої бази науки технологічній базі промислового виробництва;
- формування територіально-виробничих кластерів, що мають власний експортний потенціал навколо вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку [1].

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі постає розробка системи моніторингу показників продуктивності праці країни на макро-, мезо- та мікрорівнях та обґрунтування рекомендацій щодо скорочення відставань за показником продуктивності праці та інституційними чинниками впливу на показник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лісогор Л.С. Продуктивність праці в Україні: проблеми та перспективи підвищення / Л.С. Лісогор // Демографія та соц. економіка. – 2010. – №2. – С. 131–138.
2. Соколик М. Темпи продуктивності праці та заробітної плати в Україні, окремих високорозвинених країнах і країнах ЄС / М. Соколик // Економіст. – 2012. – №10. – С. 68–71.
3. Ушенко Н.В. Сутність та тенденції зростання продуктивності праці в сучасних умовах розвитку економіки України / Н.В. Ушенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №12. – С. 175–178.